

LUNDS UNIVERSITET

Musikhögskolan i Malmö

EXAMENSARBETE 15hp

Höstterminen 2015

Lärarytbildningen i musik

Nora Hedberg och Mikel Morueta Holme

"Woman with guitar - fish with bicycle"

En studie i hur samhällsnormer och utbildningsinstitutioner kan påverka unga tjejer som spelar gitarr

Handledare: Camilla Löf

Abstract

Title: "Woman with guitar - fish with bicycle" A study about how social norms and educational institutions can affect young females playing the guitar

Authors: Nora Hedberg & Mikel Morueta Holme

Keywords: norms, stereotypes, gender equality, music education, gender segregation

The purpose of this study is to investigate how social norms and educational institutions can influence young girls playing the guitar and understand why so few of them choose to aim to become guitarists at a higher level. We conducted qualitative interviews with guitar teachers, musicians and adolescents where we have raised different topics as role models, norms, stereotypes, school and other educational organizations. The informants in this study have shared both personal experiences as well as observations in their respective professional fields. All participants have practiced music for a few or several years.

Our results show that the electric guitar is associated with masculine attributes, while the acoustic guitar is associated with femininity. Both the adult and younger informants stated that men and women are expected to behave and express themselves in different ways. These expectations are created based on the prevailing social norms, role models that appear in the media, maintained through objectification and domination techniques. Educational institutions appears to play a major role when it comes to breaking down or reinforce structures. We highlight the importance of gender-segregated activities and their advantages and disadvantages.

Our informants claim that girls are slightly over-represented among their guitar students, especially on acoustic guitar whilst boys being highly over-represented on the electric guitar. But statistics show that very few girls continue at a higher level and we believe that different factors mentioned in this study contributes to these outcomes.

Sammanfattning

Titel: "Woman with guitar - fish with bicycle" En studie i hur samhällsnormer och utbildningsinstitutioner kan påverka unga tjejer som spelar gitarr.

Författare: Nora Hedberg & Mikel Morueta Holme

Nyckelord: normer, stereotyper, jämställdhet, musikundervisning, könsuppdelning

Syftet med denna studie är att undersöka hur samhällsnormer och utbildningsinstitutioner kan påverka unga tjejer som spelar gitarr och att förstå varför så få av dem väljer att satsa på att bli gitarrister på högre nivå. Vi har genomfört kvalitativa intervjuer med gitarrlärare, musiker och ungdomar där vi har lyft fram ämnen som förebilder, normer, stereotyper, skola och andra pedagogiska organisationer. Informanterna i denna studie har delat med sig av både personliga erfarenheter såväl som iakttagelser i deras respektive yrkesområden. Alla deltagare har utövat musik i ett antal år.

Studiens resultat visar att elgitarren associeras med maskulina attribut medan den akustiska gitarren förknippas med femininitet. Både de vuxna och yngre informanterna hävdar att män och kvinnor förväntas uttrycka och bete sig på olika sätt. Dessa förväntningar skapas utifrån de rådande samhällsnormer, vilka förebilder som syns i media och upprätthålls genom objektifiering och härskartekniker. Skolan visar sig spela stor roll när det kommer till att bryta ner eller förstärka strukturer. Vi belyser betydelsen av könssegregerad verksamhet samt tar fram dess för- och nackdelar.

Våra informanter hävdar att tjejer är något överrepresenterade bland deras gitarrelever, särskilt på akustisk gitarr, medan killar är starkt överrepresenterade på elgitarr. Statistik visar att få tjejer fortsätter att spela på högre nivå och vi är övertygade om att faktorer som nämns i studien bidrar till detta utfall.

Innehållsförteckning

Abstract.....	3
Sammanfattning.....	4
Innehållsförteckning.....	5
Kap 1. Inledning och bakgrund.....	7
Kap 2. Syfte och frågeställning.....	9
Kap 3. Tidigare forskning.....	10
3.1 Normer och förväntningar.....	10
3.2 Könskodade instrument.....	12
3.3 Genus och pedagogik.....	13
3.4 Tjejband.....	14
3.5 Sammanfattning.....	16
Kap 4. Metod.....	18
4.1 <i>Genomförande.....</i>	<i>19</i>
4.1.1 Urval.....	20
4.1.2 Presentation av informanter.....	20
4.1.3 Gitarrlärare.....	21
4.1.4 Ylva.....	22
4.1.5 Patrik.....	22
4.1.6 Marie Selander.....	22
4.2 <i>Bearbetning och analys.....</i>	<i>22</i>
Kap 5. Resultat.....	24
5.1 <i>Normer, identitet och musik.....</i>	<i>24</i>
5.1.1 Identitet och förväntningar.....	24
5.1.2 Utrymme, ta plats eller skapa plats.....	25
5.1.3 Media.....	28
5.1.4 Förebilder.....	29
5.2 <i>Skolan och annan pedagogisk verksamhet.....</i>	<i>30</i>
5.2.1 Vem som spelar vad.....	30
5.2.2 Varför det ser ut så.....	31
5.2.3 Förslag på förändring.....	31
5.3 <i>Framtiden.....</i>	<i>33</i>
Kap 6. Resultatdiskussion.....	34
6.1 <i>Identitet och förväntningar.....</i>	<i>34</i>
6.2 <i>Hora eller madonna? – Framställning, objektifiering och sexualitet.....</i>	<i>35</i>
6.3 <i>There goes my hero – han, hon eller hen?.....</i>	<i>36</i>
6.4 <i>Gitarrister föds inte - de skapas.....</i>	<i>37</i>
6.5 <i>Skolans och annan pedagogisk verksamhets roll.....</i>	<i>38</i>
6.6 <i>Slutsats.....</i>	<i>40</i>
6.7 <i>Framtida forskning.....</i>	<i>41</i>
Kap 7. Referenslista.....	42
Kap 8. Bilagor.....	44
8.1 Bilaga 1. Mail.....	44
8.2 Bilaga 2. Intervjumanus.....	45
8.3 Bilaga 3. Föräldrar till popkollodeltagarna.....	46

Kap 1. Inledning och bakgrund

Vi har upplevt samt fått bekräftat att det bland yngre elever på kulturskolan är mycket jämnt fördelat i antalet tjejer och killar, ofta övervägande tjejer, som spelar gitarr men att många tjejer slutar spela när de kommer upp i tonåren. Dock verkar ingen riktigt veta varför. Med att ”sluta spela” menar vi att tjejer och kvinnor slutar synas i det offentliga rummet i rollen som gitarrister. I det offentliga rummet ingår allt från gitarrister på landets grund-, musik-, kultur, gymnasie- folk- samt musikhögskolor eller andra utbildningar. De syns även på musikscener för olika genrer, gitarrister som lyfts fram samt hur dessa framställs i det mediala utrymmet som till exempel TV, internet och andra medier. Slutligen räknar vi även med gitarrlärare som en del av det offentliga rummet. Inom alla dessa områden består representationen till stor del av män (Selander, 2012). Underrepresentationen av ett visst kön inom en instrumentgrupp som gitarr är inte unikt utan finns även inom andra instrumentgrupper som trummor, brassinstrument med flera. Dessa är särskilt i vår västerländska kultur manligt kodade. Det som ändå är intressant med gitarren är att det inte alltid har varit ett manligt kodat instrument (Tick & Tsou, n.d.). Fram till ca 1900-talet har även kvinnor porträtterats med gitarrer eller gitarrliknande instrument. I samband med att pianot flyttade in i hemmet ansågs det inte längre passande för fina damer att spela gitarr eftersom gitarren då kopplades samman med en dekadent bohemisk livsstil samt som ett instrument för de fattiga. Idag, år 2014, är det mycket som har förändrats och vårt samhälle vill övertyga oss om att varje individ kan göra vad som helst så länge den brinner för det den gör.

Som det framgår av våra informanter har en allmän uppfattning varit att det inte är lika vanligt att tjejer spelar gitarr på grund av fysiologiska aspekter i tjejers och killars muskulatur som gör det lättare för killar att ta krävande grepp på gitarren. Dock står detta i kontrast till att det inom andra instrumentgrupper finns större representation av kvinnor och att dedikation samt instrumentteknisk utveckling inte styrs så mycket av fysiologiska och biologiska aspekter utan kanske mer av strukturer och normer (Marklund, 2010).

Det är många faktorer som avgör vad människor väljer att fördjupa sig i och framför allt varför. Det kan vara allt från familjebakgrund, ekonomiska tillgångar eller avsaknaden av dessa, influenser från den nära kretsen, vänner, förebilder, idoler, skola

och så vidare. Att kartlägga alla dessa aspekter är ett för stort uppdrag för detta format. Vi kan därför inte fördjupa oss i alla för att försöka hitta ett svar till vårt intresseområde som är: varför könsfördelningen inom gitarrvärlden ser ut som den gör idag. Frågan är långt ifrån originell - den har diskuterats många år. Men även om det är en gammal problemställning är den fortfarande aktuell. Representationen av kvinnliga gitarrister på högre nivå, vare sig vid högskoleutbildningar, folkhögskoleutbildningar eller på själva musikscenen är långt under antalet män som finns representerade (Anderson & Hallman, 2006; Hedin, 2008; Wallin, 2009). Var någonstans vänder bilden från att vara en jämställd situation till en mansdominerad elit? Frågorna för detta arbete tycker vi är intressanta då vi själva ska ansvara för att ta fram nya talanger samt inspirera våra elever till att fortsätta spela. På så sätt kan vi skapa en mer jämställd musikscen- och verksamhet.

Kap 2. Syfte och frågeställning

Med studien vill vi förstå varför det är få tjejer som satsar på att bli gitarrister på högre nivå. Syftet är hitta vad som skulle kunna vara bidragande faktorer till varför det ser ut som det gör idag utifrån lärares, musikers och ungdomars upplevelser, uppfattningar och resonemang.

Detta leder oss in på några frågor som vi vill bringa klarhet i. 1) Hur hänger identitetsskapande och samhällsnormer om kvinnligt och manligt ihop med musikalisk utveckling med fokus på kvinnliga gitarrister? 2) Vilka verktyg och strategier kan skolor samt andra pedagogiska verksamheter, inom en musikalisk kontext, använda sig av för att påverka jämställdhetsutvecklingen.

Kap 3. Tidigare forskning

I följande kapitel presenterar vi litteratur, forskning och artiklar som har med musik, normer, könsfördelning, förväntningar, feministiska rörelser eller skola samt andra pedagogiska verksamheter att göra. Vi ger också en bild av kvinnliga musiker och gitarrister ur ett historiskt perspektiv.

3.1 Normer och förväntningar

Titeln "Woman with guitar - fish with bicycle" kommer ur boken *Sexing the Groove, popular music and gender*, Whitley (1997) där Bayton (1997) ger, i kapitlet *Women And The Electrical Guitar*, olika förslag på anledningar till den stora avsaknaden av kvinnliga gitarrister. Ett av förslagen är att gitarren ses som maskulin och att färdigheterna för att spela ett maskulint instrument bäst innehas av maskulina personer - män. Därför betraktas det ungefär lika lämpligt för kvinnor att spela gitarr som det är lämpligt eller praktiskt för en fisk att cykla.

Att vara kvinnlig elgitarrist innebär att utmana normer och roller. Att spela elgitarr innebär också att behöva klippa naglarna korta eller att svetten rinner och håret blir trassligt när man står på scen. Detta hävdar Bayton (1997) är saker som inte tilltalar vissa kvinnor eftersom det inte går hand i hand med den feminina idealbilden. Björck (2011) undersöker hur språk samt dess bruk används för att forma och upprätthålla könsstereotyper. Att ta plats genom att ge ifrån ljud, till exempel att tala starkt eller ha hög volym på gitarrförstärkaren, är ett kraftfullt verktyg som kan användas för att uppnå dominans. Då detta går emot de "feminina egenskaperna" skapas det ett spänningsfält och en paradox.

I radioprogrammet *Ligga med P3-Samtalet* (2014) pratade panelen om "hora och madonna-komplexet". Panelen hävdade att även kvinnor som inte ses som stereotypiskt kvinnliga, alltså normbrytande, och umgås i "grabbiga kretsar" kan ses som "horan". Enligt fenomenet är horan en person som sägs vara "slampig" och inte anses vara någon man vill inleda en seriös relation med utan bara duger till att ha sex med. Madonnan är idealbilden av hur en kvinna ska vara. Omhändertagande och ordentlig samt någon som man kan ha en relation med. Enligt panelen delar detta upp kvinnor i två delar, de måste vara antingen horan eller madonnan.

Förutom att kvinnor måste förhålla sig till ovannämnda kategorier händer det också att kvinnor som står på scen ofta får komplimanger om hur de ser ut snarare än hur de spelar. Bayton intervjuar en kvinnlig musiker med erfarenhet av detta som menar att även en komplimang för det musikaliska utförandet också kan ha en annan sida: "... 'I thought your playing was really good' what they actually mean is, 'I fancy you in a skirt' (Bayton, 1997, s.48).

En fråga som behandlas av Bayton (1997) är varför musikgrupper ofta är könssegregerade. Många band består uteslutande av män eller uteslutande av kvinnor. Bayton hävdar att en av anledningarna till att kvinnor utestängs från manliga musikgrupper är för att musik har blivit förknippat med femininitet. Män vill därför hålla kvinnor på avstånd då kvinnan skulle försvaga mannens maskulina roll. Andra sammanhang där kvinnor exkluderas är i musikaffärer där det oftast bara är manliga anställda samt i sammanhang där det används ett tekniskt språk. Bayton menar att män använder det tekniska språket som en härskarteknik för att prata över huvudet på kvinnor, som anses kunna lite om, eller ha litet intresse av sladdar, förstärkare, hårdvara och andra tekniska prylar. Även i vissa genrer exkluderas kvinnor (Coates, 1997). Detta kan ses inom rockmusiken där kvinnor är underrepresenterade. Rockmusiken förknippas med äkthet medan popmusiken uppfattas som ytlig och inte lika genuin. I perifras kopplas äkthet till maskulinitet och ytlighet till femininitet.

Tjejs sätt att dyrka sina idoler kan ses som ytlig. Bayton tar upp de generella skillnaderna i hur tjejer respektive killar väljer att beundra sina idoler. Killar identifierar sig med sin idol och vill imitera personens egenskaper. De vill exempelvis lära sig spela som sin idol, köpa samma effektpedaler till gitarren eller imitera plektrumtekniken medan tjejer drömmer om en relation med idolen, sex och att bilda familj. "*Male fans buy a guitar; female fans buy a poster*" (Bayton, 1997, s.40). Bayton skriver att tjejer i tonåren har andra förväntningar på sig än killar i samma ålder. Enligt Bayton skapar ungdomskultur och vänskapskretsen en press på unga tjejer att skaffa en partner vilket medför att de då inte har tid att fokusera på exempelvis att spela ett instrument på samma ingående sätt som unga killar.

I en recension av Fredrik Strages bok "Fans, en bok om besatthet" i Svenska Dagbladet från 2005 beskriver Lundberg fans på detta sätt: "... från skrikande fjortonåringar som upplever den ultimata lyckan när de ser en skynt av några bakfulla

pojkggruppsmedlemmar på väg in i en limousine utanför Sheraton..." (Lundberg, 2005, 15 september).

3.2 Könskodade instrument

Det manliga paradigmet och manliga normer har högre status än de kvinnliga menar North Hargreaves och O'Neill (i Hoffman, 2011). Ungdomar och barn exponeras oftare, via media, för manliga instrumentalister som spelar instrument som förknippas med män och maskulinitet som exempelvis trummor, gitarr och bas.

Studier visar att små barn i fem-sex års ålder inte associerar instrument till ett visst kön i samma utsträckning som i tio-tolv års ålder (Abeles, 2009). När barn kommer upp i tonåren börjar de få en stark uppfattning av vad som är manligt och vad som är kvinnligt (Abeles, 2009 & Hoffman, 2011). Det visar sig att tjejer och flickor väljer olika instrument utifrån föreställningar om vad som är passande för könet som till exempel att trummor bör spelas av män samt flöjt av kvinnor (O'Neill & Boulton, 1996, refererat i Hoffman, 2011). Abeles (2009) visar dessutom att barns föreställningar om vad som är manligt respektive kvinnligt samt val av "könsöverskridande instrument" inte har förändrats nämnvärt sedan första studien på 70-talet. Med "könsöverskridande instrument" menas till exempel att en kille väljer ett kvinnligt instrument. Dessa uppfattningar beror till stor del på föräldrars egna värderingar och sociala konstruktioner (Abeles, 2009).

Uppfattningar om vad som har ansetts vara passande för män och kvinnor i musiken har skiftat genom tiderna. Tick och Tsou (n.d.) skriver en artikel om kvinnor i musiken från 1800-talet berättar att musik ansågs vara ett feminint område. Kvinnor skulle lära sig att spela piano, cembalo, gitarr, nyckelharpa samt sjunga. Utbildningens syfte var dock inte att kvinnorna skulle göra professionella framträdanden då detta ansågs vara opassande för en kvinna. I slutet av 1800-talet ifrågasattes kvinnans roll i musiken samt huruvida hon kunde eller borde skriva symfonier eller kammarmusik.

Idag är kvinnor till stor del delaktiga i musikverksamhet i yngre åldrar men representationen minskar ju mer det närmar sig en högre musikutbildning. I en undersökning om barns fritid från 2009 kartlade SCB (Statistiska Centralbyrån) musikutövandet i Sverige för barn upp till 15 år. De kom fram till att det var fler flickor än pojkar som spelade instrument: 27 % respektive 24 %. 18 % tjejer samt 12 % killar tog lektioner på någon form av musikskola och fler tjejer spelade i en orkester eller i ett

band. Störst skillnad mellan könen var i frågan om körsång, där var det endast 4 % av killarna som sjöng i kör respektive 17 % av tjejerna. Det framkom att intresset för musikutövande svalnade hos barnen i åldrarna 13-15. Hedin (2008) och Wallin (2009) lyfter fram statistik gällande musikhögskolor i Sverige där cirka 5 % av instrumentalisterna (sång exkluderat) på jazzutbildningarna var kvinnor medan Andersson och Hallman (2006) visar att 30 % av de anställda musikerna vid landets tre största orkestrar var kvinnor.

3.3 Genus och pedagogik

När vi i studien pratar om "kvinnligt" och "manligt" handlar det om olika egenskaper som appliceras på könen. Dessa egenskaper är socialt konstruerade förväntningar som samhället har på män och kvinnor (Skolverket, 2010b). Heteronormen kretsar kring idén om att mannen och kvinnan kompletterar varandra och att kärleks- och familjereationer ska skapas mellan de två olika könen (Skolverket 2010b).

Att främja jämställdhet i skolväsendet är ett av Skolverkets uppdrag från regeringen. Detta arbete påstår Skolverket (2014) är mycket betydelsefullt eftersom brist på jämställdhet i skolan och ett oreflekterat sätt att behandla studenterna på påverkar pojkars och flickors identitetsskapande och lärande. Det finns stora könsskillnader i ungdomars utbildningsval till bland annat gymnasium och högskola (Skolverket, 2010a). Att bryta könsstereotypa mönster är något som ska uppmuntras enligt skollagen och läroplaner (Skolverket, 2014).

Björck (2011) ställer sig frågan om det är förnuftigt att tänka på jämställdhetsarbete som något där kvinnor ska ta sig in på ett befintligt mansdominerat område eller om det går att skapa nya områden - nya arenor. Hon diskuterar dessutom initiativ som Popkollo (ett musikläger som finns i tolv kommuner i Sverige med målgruppen tjejer 12-18 år) samt hur dessa, utifrån sett, skapar klyftor. Genom att se dessa initiativ från insidan blir det motsatta tydligt: det är genom att skapa plats för kreativitet och en tillfällig paus för all konkurrens och kontroll som möjligheten för en mer jämställd musikscen kan uppnås (Björck, 2011). Marklund (2010) undersöker i en studie om samt på vilket sätt, gitarrlärare implementerar ett genusperspektiv i deras undervisning för att verka för mångfald inom gitarrvärlden. I undersökningen framkommer det att olika lärare har tänkt olika mycket kring ämnet tycks den gemensamma uppfattningen vara att det är

svårt att motverka normerna kring gitarrspelandet och könstillhörighet. Det lyfts även fram olika perspektiv som försöker ge svar på, eller snarare anledningar till, varför gitarren är så mansdominerad idag.

Förklaringar som att biologiska skillnader påverkar förutsättningarna för att spela ett instrument lyfts upp i undersökningen. Marklund är dock mer övertygad om att sociala konstruktioner av kön, avsaknaden av kvinnliga förebilder (däribland lärare) samt undervisningsmaterial är mer avgörande för huruvida tjejer väljer att fortsätta spela gitarr. Bayton (1997) hävdar bestämt att det inte finns några fysiologiska skillnader mellan kvinnor och män som gör att kvinnor inte kan bli minst lika utvecklade och avancerade i sitt gitarrspel som män. Avsaknaden av kvinnliga gitarrister beror uteslutande på sociala faktorer. Detta går Connell (1987) också in på som även lyfter fram betydelsen av att ge ett bredare utbud av förebilder för att uppnå bättre jämställdhet i tjejers och killars val. De sociala faktorer som spelar in är de så kallade "*agencies of socialization*", alltså skola, lärare, familj, media med mera.

3.4 Tjejband

Marie Selander delar med sig av egna erfarenheter av musikbranschen som aktiv musiker i snart 50 år i boken *Inte riktigt lika viktigt? – Om kvinnliga musiker och glömd musik* (2012). Hon skriver om musik och kvinnliga musiker som utelämnats i musikhistorieböckerna. Selander skriver att det finns mycket intressant och adekvat genusforskning idag men att det på grund av det komplexa språket inte är speciellt tillgängligt för alla. Därför har hon valt att skriva boken med hopp om att den ska läsas av många samt inspirera till fortsatt sökande efter kunskap inom området.

I början av 60-talet var det den engelska popmusiken som var mest populär. De som syntes och hördes mest var "gitarrspelande pojkgrupper" (Selander, 2012). Selander tyckte att många kvinnliga sångerskor sjöng med pipiga röster om kärlek som inte berörde henne. Kvinnliga instrumentalister fanns men syntes inte.

Nursery Rhymes var namnet på bandet som Marie Selander startade i början av 60-talet tillsammans med Inger Jonsson. De blev så småningom en fulländad popgrupp med två elgitarrer, bas, trummor och sång. De gav sig ut på turné och Selander skriver att det var då hon började bli medveten om att det var annorlunda villkor för kvinnor som spelade rock. De fick mycket uppmärksamhet i tidningarna. Kanske var det främst för att de var endast tjejer i bandet. I intervjuer fick bandmedlemmarna konstiga frågor

som handlade om att de var tjejer mer än om musiken de spelade där de kände sig ifrågasatta och objektifierade. Det här är citat hämtat från tidningar som visar på vilken typ av beskrivningar av bandet som var vanligt förekommande:

"Sveriges sötaste popgrupp, Nursery Rhymes, består av fem unga Nackatöser..."

"... det är ingen tvekan om att de är bättre än flertalet av sina manliga kollegor. Och visst är de söta att se på också, främst basisten Gunilla Karlow!"

"... samtliga flickor är utmärkta instrumentalister och har fått sina manliga kollegors uppriktiga erkännande". (Selander, 2012, s. 22-23)

Att alltid bli omskrivna som kvinnliga musiker istället för bara musiker var något som Selander reagerade på. Normen för instrumentalister var tydlig, det var män som spelade. Därmed benämndes kvinnor som "kvinnliga musiker" eller som en "flickpopgrupp". Selander skriver att tjejerna i gruppen bedömdes utifrån deras kön och att de hade vissa förväntningar på sig. De skulle både låta bra och se bra ut och dessutom konkurrera och jämföras med andra så kallat tjejband. De kände inte att de konkurrerade på lika villkor och att det var som om det bara fanns plats för två tjejband i Sverige.

Begreppet tjejband är mycket omdebatterat och ett uttryck som provocerar. "Det finns rockband, det finns punkband, det finns band med alla sorters stilar [...] Så finns det tjejband, som om det vore en egen musikstil. Hallå? Vi har aldrig blivit jämförda med ett killband." säger basisten Mimmi Evrell från bandet Those Dancing Days (aktiva 2005-2011) i en intervju med tidningen Nöjesguiden (Nuttal, 2010, 26 maj). Nuttall (2010) anser att begreppet tjejband är på väg att bli passé men att det fortfarande används idag. Oftast benämns band i syftet att tala om vilken genre musiken faller in under, exempelvis rockbandet Kiss eller hiphopgruppen Run D.M.C, men genom att använda begreppet tjejband leds fokus till musikernas kön istället för att använda ett ord som beskriver musiken.

Fram till 50-talet förväntades det av kvinnor att de skulle vara hemma med barnen när de bildade familj vilket innebar att det var svårt att ha en karriär frilansmusiker. Att åka ut på långa turnéer var näst intill omöjligt. Marie Selander skriver att tiden utvecklats sedan dess men att det fortfarande finns brister. Strukturer är något som tar lång tid att förändra och det förväntas fortfarande i stor utsträckning av kvinnor att ta

hand om barnen idag. Hon skriver att många kvinnor får dåligt samvete för att de inte kan kombinera familjeliv med turnéliv och till slut ger upp musiken (Selander, 2012).

I början av 90-talet uppkom en ny feministrörelse inom indiemusikscenen som kallades Riot Grrrl-rörelsen. Riot Grrrlsen skapade sammanhållning samt stöd till kvinnliga musiker och lyssnare. Enligt dem själva handlar Riot Grrrl-rörelsen om kärlek, nätverkande, produktivitet, kreativitet och att bli starkare tillsammans (Leonard, 1997). Ordet "grrrl" användes för att skapa en positiv innebörd av ordet "girl" då innebörden av "woman" användes om berättigade vuxna feminister. Ordet "girl" användes som omogna flickspolningar som därmed var av obetydligt värde och avpolitiserad. De ville att ordet "girl" skulle associeras med styrka, frihet samt aggressivitet. Riot, vilket betyder tumult eller upplopp, syftar till den samlade kraften av kvinnorna tillsammans i musiken. Riot grrrl-nätverket finns än idag i flera länder (Leonard, 1997). Bayton (1997) pratar också om att den feministiska rörelsens framfart samt att punkmusiken öppnade upp möjligheter för kvinnor som musiker och instrumentalister.

3.5 Sammanfattning

Sammanfattningsvis visar forskningen på att gitarren ses som ett maskulint instrument och det är därför mer passande samt naturligt för män än för kvinnor att spela gitarr. Dessa värderingar uppstår redan i yngre åldrar där olika instrument uppfattas olika - feminint eller maskulint. Detta påverkar barn och ungdomar i valet av instrument men även föräldrars och vänners inflytande spelar roll.

Det finns tydliga grupperingar bland kön inom musiken. Kvinnor exkluderas från olika forum och arenor. Dessa grupperingar värderas olika högt där rock förknippas med manlighet och äkthet medan pop får feminina och ytliga attribut. Dessutom finns det olika förväntningar på tjejer respektive killar. Att ta plats samt använda ljud som ett verktyg för dominans motstrider uppfattningarna av femininitet. Om en kvinna inte lever upp till den kvinnliga idealbilden kommer hon anses vara "slampig" enligt hora- och madonnakomplexet.

Genom att skapa plats för underrepresenterade grupper, exempelvis med initiativ som "kör för killar", musikläger för tjejer och musikorganisationer för kvinnor, skapas verktyg för att jobba för en mer jämställd musikscen som ska sikta på att bli mer könsintegrerad.

Det finns statistik på hur barns musikutövande samt musikkonsumtion ser ut i Sverige. Undersökningen visar att det är fler flickor än pojkar som spelar instrument och är aktiva i musikverksamhet i yngre åldrar medan kvinnliga instrumentalister är underrepresenterade vid högskoleutbildningar.

Gitarrlärare har olika syn på jämställdhetsarbete och det kan vara svårt att motverka rådande normer kring instrumentet. De sociala strukturer, undervisningsmaterial samt förebilder är centrala för elevers musikaliska utveckling. Könsrepresentationen beror på sociala konstruktioner samt normer snarare än fysiologiska skillnader mellan män och kvinnor.

I nästa kapitel redogör vi för vilka metoder vi har använt oss av i studiens genomförande. Vi förklarar den kvalitativa infallsvinkeln vi har valt för studiens karaktär, upplägget för våra intervjuer samt hur vi har valt att dokumentera och bearbeta dem.

Kap 4. Metod

Vår metod går under rubriceringen kvalitativ forskning. Vi har valt att använda oss av intervjumetoden för att få en djupare inblick i våra intervjudeltagares tankar och attityder kring vårt ämne. Intervjuer används ofta för att få en utförligare bild av ett fenomen genom att olika grupper på olika positioner delar med sig av sina upplevelser och tankar. Då kan det uppnås en mer nyanserad bild av fenomenet genom att jämföra de olika gruppernas erfarenheter (Thomsson, 2010). Enligt Trost (2010) kännetecknas kvalitativa intervjuer av öppna frågor som ofta ger längre och utförliga svar, i kontrast till kvantitativa intervjumetoder där det ofta handlar mer om att ta fram siffror och statistik genom exempelvis enkätfrågor. Intervjun har en öppen samt tillåtande atmosfär som samtidigt styrs av intervjuaren vilken, genom att ställa följdfrågor, kan vända och vrida på den subjektiva situationen som då kan ses utifrån olika synvinklar. Det kallas "reframing" (Trost, 2010).

Då vi inte undersöker hur många tjejer som slutar, eller i vilken ålder det händer utan vilka faktorer som påverkar tjejers val samt ge exempel på vilka tankar de har, har en kvalitativ inriktning valts att eftersträva. Intervjuformen med öppna frågor och fokusgruppmetoden är centrala delar av arbetet som lämpar sig väl för en studie av kvalitativ karaktär.

För att ta reda på hur våra intervjudeltagare resonerar, vilka attityder och uppfattningar de har kring ämnet har vi valt att utföra en rad intervjuer av olika slag. Den ena metoden är så kallad *Fokusgruppmetod* där intervjuerna är gjorda i en grupp av fyra eller fler deltagare inom ramen för kvalitativ forskning (Bryman, 2011). Fokusgruppmetoden innebär ett urval av deltagare utifrån deras förmodade expertis eller uppfattning inom det undersökta området. Syftet med metoden är att undersöka området i vilket deltagarna är en del av, i kontexten av hur individer fungerar i grupp. Med andra ord är vi ute efter vilka hållningar våra deltagare har till en given fråga samt hur de påverkas av varandra. Då genusfrågor, både inom musik och andra områden, försöker svara, ifrågasätta eller medvetengöra rådande strukturer och det mänskliga samspelet är fokusgruppmetoden ett givet verktyg att använda sig av i en sådan forskning.

Vi har också använt oss av enskilda intervjuer. Att vi inte bara har använt oss av någon form för gruppintervju beror dels på svårigheten att samla olika personer till samma plats men också då vi har bedömt att vissa intervjupersoner skulle passa bättre, utifrån deras expertis, under enskilda intervjuer.

Vi har valt att arbeta med intervjuemanus (se bilaga 2) som ska vara behjälplig under samtalen med de intervjuade. Detta har gjorts av olika anledningar. Först och främst ska frågorna kännas öppna så att svaren kan utgå ifrån den intervjuades realitet. Som Trost (2010) och Bryman (2011) lyfter fram ligger det viktiga i livshistorierna, minnen samt vilka faktorer som har påverkat subjektens val och förlopp. Intervjuemanus har därför kunnat användas fritt, det vill säga utan att följa en viss kronologisk ordning, och med öppenhet för frågor som uppstått under intervjuens gång. Då det finns ett tydligt fokus i undersökningen har vi använt oss av en semistrukturerad form framför en ostrukturerad då den semistrukturerade formen, förutom att bevara en viss karaktär av samtal mellan intervjuaren och den intervjuade, kunde säkerställa ett visst minimum av nödvändig information när vi var fler forskare involverade.

Vi har varit två personer som har intervjuat, vilket det enligt Thomsson (2010) finns många fördelar med det. Detta gäller speciellt i samband med gruppintervjuer då det är lättare att vara uppmärksam på vad som sägs i rummet och fokusera på olika saker genom att dela upp samtalsområden. Två intervjuare kan komplettera varandra samt fylla i luckor. Det inger också ett lugn hos deltagarna i att det är två olika personer som tolkar och vill förstå vad som sägs. Nackdelar som kan uppstå är att intervjuarna stör varandras tankebanor vilket kan vara ogynnsamt när det kommer till att ställa följdfrågor. Det kan också uppstå missförstånd ifall den ena intervjuaren tror att den andra har uppfattat något som den själv inte har begripit men att det sedan visar sig att den andre intervjuaren inte heller har förstått eller lyssnat aktivt just då (Thomsson, 2010).

4.1 Genomförande

Alla intervjuerna har spelats in digitalt med en Zoom H4 samt med hjälp av datorn vid telefonintervju där den intervjuades röst spelades in separat via hörlursutgången för att slippa störande fördröjning och eko. Våra intervjupersoner deltar i denna undersökning av fri vilja under informerat samtycke (Kvale & Brinkmann 2014). Deltagarna blev informerade per telefon eller mail och vid intervjutillfällena om vad vår undersökning

kommer användas till, vem som kommer ha tillgång till materialet samt att vi har rätt att publicera allt som sägs i intervjuerna. De vet att de kommer stå under figurerade namn i texten med undantag för Marie Selander som står under sitt riktiga namn vilket hon har godkänt. Vi anser att det är passande på grund av att hon är en offentlig person som fördjupat sig i frågor som har med musik och jämställdhet att göra samt skriver och föreläser om relaterade ämnen. När vi hänvisar till vad som har sagts i intervjun kallar vi henne för Marie Selander, alternativt Marie, medan om vi hänvisar till hennes bok skriver vi Selander. Deltagarna är informerade om att vi inte kommer att röja deras identiteter på annat sätt och att de kan välja att inte svara på frågor eller hoppa av när som de har lust. I de fall där vi har minderåriga deltagare har vi i förväg skickat ut ett e-postmeddelande till samtliga föräldrar med information om oss (se bilaga 1), undersökningen och möjlighet att avböja vårt erbjudande. För att säkerställa att det som har sagts inte förvrids och som en del i vårt analysarbete har vi valt att transkribera all insamlat material. Detta går också i linje med Brymans (2011) tankar kring betydelsen av transkribering i kvalitativ forskning. En viss fonetisk redigering har använts inom ramen för vad som är rimligt men annars har talspråket bevarats som det är.

4.1.2 Urval

I vår undersökning ingår människor med olika bakgrund och ålder. Urvalet har gjorts med en kedjemetod som enligt Bryman (2011) går ut på att intervjupersonens sociala nätverk skapar underlag för nya intervjupersoner eller grupper. Vi har då använt oss av olika kontakter som var relevanta för ämnet (se mailförfrågan i bilaga 1) och som kunde hänvisa vidare till andra personer. På så sätt har vi hittat fram till en lärargrupp, erfarna kvinnliga musiker och en grupp bestående av unga tjejer som spelar gitarr och/eller håller på med musik på andra sätt. Intervjupersonerna i den här studien har ett åldersspann från 10 till 60-års-åldern.

En slutsats behöver inte alltid grundas på statistik eller siffror (Kvale & Brinkmann 2014). Dock är det befogat att forskaren bilägger tillräckligt med information för att läsaren ska kunna bilda sig en egen uppfattning om resultatets allmängiltighet.

4.1.3 Presentation av informanter

Här är en kort presentation av informanterna samt deras bakgrund. Det finns alltså en åldersmässig och yrkesmässig bredd för att få en så nyanserad bild så möjligt. Åldrarna

sträcker sig från ca 10 år till nära pensionsåldern. Informanterna är studenter, lärare på olika institutioner och musiker.

Gruppintervju

Följande informanter intervjuades i gruppsammanhang:

Gitarrlärare

Först har vi en intervjugrupp med gitarrlärare som alla jobbar på en gymnasieskola på estetiska programmet. Alla är utbildade lärare.

- Daniel undervisar i elgitarr, akustisk gitarr, ensemble och gemu (gehörs- och musiklära). Han har jobbat med det i ungefär 20 år.
- John har undervisat i över 30 år och har nu en roll som samordnare för linjen samt undervisar i bland annat klassisk gitarr och ensemble.
- Hans undervisar i klassisk gitarr på kulturskolan samt på estetiska programmet där han också undervisar i gemu och gitarrorkester. Han har varit verksam i ca 30 år.

Popkollo

Vi intervjuade en grupp på 10 personer från Popkollos höstlovsläger. Deltagarna var mellan 12-15 år. Många av dem spelar gitarr, några tar gitarrlektioner, medan andra spelar på musiklektionerna i skolan eller hemma. Några av dem spelar piano, sjunger eller håller på med elektronisk musik och en av dem spelar dragspel. Ett fåtal har varit på Popkollos sommarläger tidigare men för majoriteten är det första gången. Popkollo är öppet för alla men på det här lägret bestod deltagarna av tjejer och transpersoner. I tabellen nedan ses de fingerade namnen på popkollodetagarna.

Alex	Mika	Klara
Robyn	Monir	Vera
Kim	Andrea (Popkolloledare)	Hanna
Ellis		Sabina

Enskilda intervjuer

Ylva

Ylva är gitarrist och musiker som även jobbat med bland annat Popkollo, är utbildad lärare i kultur och media och jobbar som musiklärare. Hon spelar både elgitarr, akustisk gitarr, sjunger, har varit aktiv musiker i många år, släppt skivor, turnerat och spelat mycket utomlands med olika band.

Patrik

Patrik jobbar som gitarrlärare sedan cirka åtta år tillbaka där han nu undervisar på kulturskola. Han undervisar även på Musikhögskolan i Malmö.

Marie Selander

Musiker, sångpedagog, författare samt föreläsare med mycket lång erfarenhet av musiklivet i och utanför Sverige. 1964 var hon med och bildade bandet Nursery Rhymes när hon var i 15 års-åldern. De turnerade i och utanför Sverige och var mycket omskrivna i tidningar. På 60 – 70-talet var hon politiskt aktiv samt var med och spelade in den grammisbelönade skivan ”Sånger om kvinnor”. Hon är bevandrad i många olika musikgenrer och har också varit producent på Sveriges Radio. Idag jobbar hon som sångpedagog samt föreläser om jämlikhet i musiklivet. Hennes föreläsningar handlar om hur man kan jobba för jämställdhet i musikutbildningar. Utöver det sitter Marie som styrelsesuppleant i SAMI (Svenska Artisters och Musikers Intresseorganisation). Boken *Inte riktigt lika viktigt?* kom ut 2012.

4.2 Bearbetning och analys

Vid bearbetning av vårt material har vi transkriberat ljudinspelningarna enligt Brymans (2011) metod där allt det relevanta materialet återges noggrant men utan att fästna i alltför mycket fonetisk korrekthet då det också lätt får folk att framstå som okunniga. Efter transkriberingen har vi sorterat alla intervjuer utifrån vilka områden som vi har diskuterat. Dessa var: ”identitet”, ”könsroller, stereotyper och strukturer”, ”förebilder”, ”skolan”, ”gitarren”, ”ta plats”, ”fördelning”, ”framtiden”, ”genrer och repertoar”, ”media” samt ”övrigt”. Då vi kände att det var många olika områden, där många hänger ihop med varandra, skapade vi större arbetsområden där teman som till exempel gitarren kunde genomsyra alla områden. Våra huvudområden blev ”Normer, identitet och musik” samt ”Skolan och andra pedagogiska verksamhet”. Valet har gjorts utifrån hur stora områden var i sig själva samt hur mycket de andra områdena påverkar dem. Till exempel har media väldigt mycket med identitetsskapande och könsroller men

påverkar också hur den pedagogiska verksamheten utformas. Lika så är det med de andra områdena.

Genom hela studien använder vi oss av begreppen män, killar, han, kvinnor, tjejer och hon. Vi vill uppmärksamma att tudelningen av ”män” och ”kvinnor” kan vara problematisk. Vi är medvetna om att det finns personer som inte identifierar sig med något av begreppen. Detta blev extra tydligt för oss när vi gjorde intervjun med ungdomarna från popkollo där några av dem identifierade sig som transpersoner eller varken som kille eller tjej. Därför försökte vi använda en del könsneutrala namn på ungdomarna som deltog. Namnen är slumpmässigt applicerade och speglar nödvändigtvis inte deltagarens identitetsuppfattning.

Kap 5. Resultat

I detta kapitel lägger vi fram de resultat vi har från intervjuerna. Vi har valt att strukturera upp svaren utifrån huvudområden och sedan behandla dessa utifrån *Normer, identitet och musik* samt *Skolan och annan pedagogisk verksamhet*. Kapitlet avslutas sedan med ett avsnitt som tar upp informanternas syn på framtiden.

5.1 Normer, identitet och musik

Vi har valt att fokusera på intervjupersonernas erfarenheter och berättelser om deras och andras verklighet. Normer är oskrivna regler i samhället om hur vi borde vara som exempelvis kvinna, man, barn, äldre, punkare, homosexuell, överklass, eller underklass samt allt där emellan.

5.1.1 Identitet och förväntningar

Ylva säger att hon själv har mötts av en öppenhet. Männerna hon spelat med, för det har varit mest män, aldrig har behandlat henne annorlunda för att hon är kvinna utan ställt krav och haft höga förväntningar på henne som vilken musikerkollega som helst. Men hon tror att det generellt förväntas av kvinnliga musiker att de ska uppvisa något extraordinärt.

Om det är en kvinna så ska det kanske ofta vara en edge eller twist på det, nån sexighet, vad det nu är, men enligt normen liksom. Ja, då räcker det inte med att man bara står med gitarren utan då måste det vara nånting annat, facklor som brinner eller nått. Lite så är det men det är nog inte så i alla kretsar. Eller så ska det vara vackert när kvinnor spelar, mer klassiskt och skönt och behagligt.
(Ylva)

Hon menar att det inte räcker med att komma som man är och bara spela utan kvinnor måste även leverera på andra sätt utöver den musikaliska prestationen med något särskilt; antingen utstråla en sexighet eller ett behagligt lugn och en oskuldsfullhet för att förstärka musiken.

Ylva berättar att hon har varit med om att ljudtekniker pratat om hennes gitarrljud men riktat sig till andra medlemmar i bandet och att hon har upplevt att hon inte har blivit behandlad med samma respekt som sina musikerkollegor.

"...Man automatiskt vänder sig till män och pratar över huvudet för att kvinnor inte kan det här med ljud och teknik. Hon är väl inte tillräckligt intresserad av det, man bara förutsätter det. Och

det är absurt att det har blivit så men det tror jag också förändras mer och mer. Jag vill tro det iallafall." (Ylva)

Hon hävdar alltså att kvinnor inte förväntas vara intresserade eller kunniga inom musik- och ljudtekniska moment.

Vi pratar om föräldrarnas inverkan på barnens val av instrument och Patrik bedömer att föräldrarna har en ganska stor del i vad barnen väljer när de är små. Hans erfarenheter är att barn ofta är öppna för att prova en massa olika instrument men att det sedan händer något när de kommer upp i tonåren.

"Det kanske är lite mer senare när man, av personlig erfarenhet, när man är kanske är 13, 14, 15, då man har lite mer bestämda åsikter av vad vill jag spela, hur ska det låta. Då har man lite starkare identitetskoll 'hur vill jag vara?'" (Patrik)

I tonåren utvecklar vi identitet och finner intressen, exempelvis en speciell musikgenre, idrott, klädstil eller politisk ideologi som vi starkt förknippar sig oss själva och vill bli identifierade med. Yttre påverkan från föräldrar eller andra vuxna kan ha stor betydelse för barnens val.

"Jag bara tänkte på att min mamma berättade att när hon var yngre så sa liksom alla att 'Nej men du kan inte bli pianist, det kan du Aldrig jobba som och du kan Aldrig försörja dig som det och så' men så fortsatte hon ändå och så blev hon det då. Men det är också så att, det är säkert också därför många väljer att inte göra det för att man får höra hela tiden att man inte kan. Till exempel nu när vi har haft sådana här möten med studievägledare så säger de hela tiden 'ska du inte välja samhällslinjen? Du kanske inte ska välja estetlinjen'. Men jag bara 'jag vill gå estet' liksom, så det är ju också vad man vill." (Sabina, Popkollo)

Monir från Popkollo berättar om sin pappa som ville bli kock men som pressades till att välja en annan bana eftersom hans far hävdade att det inte gick att försörja sig på ett yrke som kock.

5.1.2 Utrymme, ta plats eller skapa plats

Vi frågade popkollodeltagarna varför och vad de tyckte om att det bara var tjejer och transpersoner med på Popkollo i år. Vi fick som svar att tjejer samt transpersoner inte får lika mycket utrymme i samhället. De sökte sig dessutom till Popkollo för att få gemenskap samt att det var roligt att det var mest tjejer eftersom man kunde relatera till varandra eftersom man gick igenom samma saker och delade intresset för musik.

Alla var positiva i frågan men framförde också att myntet hade två sidor.

"Jag tycker kanske att det är lite för mycket uppdelning men det är väl också på grund av just det som Popkollo som finns. Här är man glad att man kan hitta nån som är lite mer som en själv och som tycker om samma sak. Egentligen tycker jag inte om att det är uppdelat men på ett sätt är det ändå bra att det är lite uppdelat i just den här situationen, för det är en konsekvens av den dåliga uppdelningen." (Mika)

På kulturskolan som Patrik jobbar på har de jobbat för att få killar att välja kurser och ensembler där tjejer är överrepresenterade. Bland annat har de startat en kör och en dansgrupp endast för killar. Särskiljning av kön är komplext enligt Marie Selander. Det får inte vara målet utan det måste ses som ett medel till att nå fram till könsintegrering. Hon valde att skriva en bok om enbart kvinnliga musiker och att det på så sätt exkluderar män men att det var nödvändigt för att informationen och kunskapen om kvinnliga musiker inte skulle gå förlorad. Hon anser att på grund av att det är män som har skrivit majoriteten av musikhistorieböckerna och varit överrepresenterade inom journalistyrket har kvinnor exkluderats från musikhistorien.

Veras (Popkollo) uppfattning om musikhistorien är att gitarren alltid har varit ett manligt instrument enda sedan hundra år tillbaks. Hon tror inte att tjejer varit lika intresserade av att lära sig spela gitarr förrän nu. När vi frågar varför hon tror att det är fler kvinnor som spelar nu svarar hon att tiden utvecklats och "förr fick ju tjejer inte ens använda byxor" (Vera). Monir tror att anledningen till varför tjejer inte spelade gitarr förr var på grund av att de ansågs vara mindre värda. Vera säger att det nog var vanligare att kvinnor spelade harpa.

Hans berättar att det förr sades att anledningen till att tjejer inte spelade gitarr på högre nivå i samma utsträckning som killar var för att det var fysiskt tungt i vänsterhanden och alltså för fysiskt krävande för kvinnor. Men det är inte ett hållande argument längre eftersom det byggs bättre gitarrer idag menar Hans.

Att elgitarren framställs som något tufft, hårt samt maskulint är genomgående associationer bland våra intervjudeltagare. En av popkollodeltagarna höll med om att elgitarren ses som något manligt men vände också på det genom att säga att killar som spelar lugna låtar på akustisk gitarr kan uppfattas som fjolliga och att den akustiska gitarren känns mer stereotypisk som ett mjukt kvinnoinstrument. Vi frågade varför det var så varpå Mika svarade med lite teater i rösten "För att kvinnor ska vara mjuka och män ska vara hårda som sten och spela metal. Tjejer ska sitta ner och sjunga om sina känslor och kärleken".

Enligt Monir ses musikutövande bland unga som "en tjejgrej". Däremot säger hon att killar som spelar instrument får mer uppmuntran av föräldrar och vänner även om det finns undantag. Här är ett utdrag från intervjun med popkollodeltagarna.

Monir - Om man ser en kille med akustiskt gitarr då blir det Justin Bieber-varning på dem eller vad man ska säga. Folk säger 'försöker du vara Justin Bieber? Men om man spelar elgitarr så säger alla 'åh vad coolt'.

Mikel - Är det då inte menat som en komplimang eller kritik?

Nora - Om man försöker vara som Justin Bieber.

Monir - Folk tycker väl att han är fjollig och så.

Alex - I alla fall i början var det väldigt mycket så att han ser ut som en tjej eller sjunger som en tjej.

Monir - Folk tycker att Justin Bieber är gay därför om en kille spelar gitarr och typ ser ut som Justin Bieber kommer han kanske sluta spela just akustiskt gitarr för att folk tycker det är gay.

Hanna - Och det är nånting som är dåligt?

Monir - Ja, för att killar i min ålder så är det dåligt.

Popkollodeltagarna ger alltså uttryck för att om en kille ägnar sig åt "feminina" uttrycksätt får han nedsättande kommentarer.

Vem som tar plats tycker Ylva har med könsroller att göra. Hon framför att det ses i skolan att tjejer har fått lära sig att vara lugna, tysta och duktiga medan killarna har fått en annan inställning då de har blivit uppmuntrade att ta för sig mer i livet. Liknande uppfattningar kom fram i intervjun med popkollodeltagarna.

Gitarrläraren Patrik funderar på att killar kanske är mer tävlingsinriktade och tar för sig mer än tjejer. Han ser skillnader i hur tjejer och killar spelar på sina instrument: "En grej som är lite genomgående det är ju att killar spelar starkare än vad tjejer gör. Utan tvekan är det absolut så" (Patrik). Ofta spelar tjejerna väldigt snyggt och medvetet men han får ofta påpeka att de måste spela lite starkare. Tjejerna är mer självkritiska medan killarna inte har riktigt samma tänk. De kanske spelar mycket fel men bryr sig inte i lika stor utsträckning och kan dundra på så att Patrik får påpeka att eleven nog får dämpa volymen lite. Patrik tycker att båda inställningarna har fördelar och nackdelar men att huvudsaken är att man ska känna sig fria att spela.

Marie Selander säger att manliga uttrycksätt privilegieras och belönas. Det är lättare att gå hem hos juryn på intagningsprovet med manliga attribut. Hon berättar om hur tjejer som hon har pratat med fått kommentarer med sexuella anspelningar från medlemmar i juryn under intagningsprov. Hon anser att det är en utsatt situation och att

man då tappar fokus och att det därför är viktigt att ha både kvinnor och män i juryn under intagningsprov.

5.1.3 Media

Det är viktigt att fördelningen är jämn när man ser kompbänd på TV tycker Marie Selander men bedömer att det inte är så. Hon tycker sig ändå se en förändring då det är fler kvinnor som spelar som syns i media idag. Dessutom skriver journalister inte längre ”den kvinnliga gitarristen” utan skriver bara ”gitarristen” och namn.

Marie delade med sig av sina erfarenheter av att vara med i TV på 60-talet.

”[...]Vi råkade ju ofta ut för det i Nursery Rhymes, bland annat en gång när vi skulle spela i ett TV-program då som skulle tävla i Montreux, då ville ju producenten att vi skulle spela i bikini och höga stövlar. Det blev ett jävla liv, det gjorde vi ju aldrig! Men att han bara förväntade sig det.” (Marie Selander)

"Den manliga blicken" är ett uttryck hon använder sig av. När kvinnor framträder väldigt avklädda och sexiga så spelar man på den manliga blicken. Marie Selander tycker att det är tråkigt när en kvinnlig artist ska vara väldigt sexig. Hon blir mer imponerad av musiker som bara spelar för att det är roligt och bara är "helt vanliga".

Monir från Popkollo säger att man nog måste se väldigt bra ut om man ska nå framgång i musikbranschen både som tjej och kille. Om man inte är självsäker i hur man ser ut så är det lätt att tänka att man inte har en chans. Anledningen till att tjejer har höga krav på att se bra ut tror hon kan ha att göra med att det är så många smala och snygga modeller som syns överallt.

Det är fler kvinnor som spelar och syns idag än för 20 år sedan, tror Ylva. Men det är fortfarande inte många. Bilden och stereotyperna kvarstår då hon tycker att normer om hur kvinnor och män borde vara är tydligare idag.

"Det är män som sitter och bokar, det är män som sitter på skivbolagsposterna, det är män som talar om för en hur du ska se ut för att du ska sälja bäst. Och i det så är det, kommer det också in lika många förvirrade både killar, unga killar, och tjejer liksom. Men för mig handlar det inte om ett musikskapandet, inget konstnärskap utan det handlar om kändisskap och att skapa produkter och tjäna pengar, enbart. Och då är det någonting helt annat." (Ylva)

Ylva upplever att både kvinnor och män objektifieras samt att medias syfte med artister och musiken framför allt handlar om att tjäna pengar.

5.1.4 Förebilder

Att förebilder är viktiga är något som har framkommit i alla intervjuer. Alla intervjupersoner i denna studie är av uppfattningen av att musikaliska förebilder har en positiv inverkan på barn och ungdomar som spelar eller vill börja spela instrument.

Marie hade inte direkt några kvinnliga förebilder som ung. De lyssnade, som många andra under 60-talet, på Beatles, Rolling Stones, senare på Muddy Waters, Sonny Boy Williamson, "och alla de där blues-farbröderna" (Marie Selander). I soulmusiken fanns såklart många sångerskor som Aretha Franklin och Diana Ross & the Supremes men avsaknaden av kvinnor som spelade instrument var påtaglig. Det var inte förrän långt senare, närmare bestämt bara de senaste åren i samband med att hon skrev på sin bok, som Marie upptäckte att det fanns en generation kvinnliga musiker långt innan hon själv och bandet Nursery Rhymes fanns. Hon blev glatt överraskad men samtidigt förbryllad över varför inte kunskapen hade varit tillgänglig och ser att okunskapen fortfarande är mycket stor än idag.

Marie Selander tror att kvinnliga förebilder är oerhört viktiga för unga tjejer. Förebilder kan ha en stor inverkan under den tiden när de är mitt uppe i sitt identitetsskapande, och att de påverkas mycket av hur kvinnor framställs i media. Hon tycker att det är viktigt att representationen är bred. I skolvärlden är det viktigt att båda könen finns representerade. Hon berättar att det i Örebro jobbar aktivt med detta och att de alltid har både en kvinna och en man som visar upp instrument när kulturskolan åker ut på rekryteringsturné på skolorna.

Vi frågade gitarrlärarna om de känner eller har träffat en kvinnlig gitarrlärare någon gång. Ingen svarade ja på den frågan. Patrik säger att det är mest män som han känner till. I Patriks undervisningsrum hänger några fotografier på väggen, vi tittar på en av fotografierna som visar en bild från en gitarrkonferens för gitarrlärare och konstaterar att det bara är män på bilden. Patrik säger att gitarrorkestern för vuxna har ett fåtal kvinnliga medlemmar samtidigt som att han konstaterar att det behövs fler kvinnor som spelar och undervisar i gitarr. Han säger också att han upplever en förändring på den klassiska fronten och att det är många tjejer som spelar på högre nivå som syns på bland annat Youtube.

Gitarrläraren Hans berättar att det när han var ung knappt fanns några förebilder inom den klassiska gitarrvärlden. Det fanns bara en kvinnlig klassisk gitarrist som han

kände till men även där har han mest sett bilder på henne. Idag tycker han att utvecklingen har fått ett enormt uppsving. Det är många fler klassiska gitarrister som syns idag och att det kryllar av skickliga kvinnliga klassiska gitarrister. Vi frågar om han tror att det är den ökade tillgången till musik som medfört till detta och han svarar "Jag tror att det är jämlikheten som slår igenom på något sätt". Hans tar fram klipp från hemsidan Youtube och visar sina kvinnliga elever. Daniel frågar Hans var de här gitarristerna kommer ifrån varpå Hans svarar att han tror att det är många från Östeuropa, Ryssland och Japan.

Gitarrlärarna diskuterar kring framställningen av musikerna och hävdar att de ibland kan tro att det är reklam för kläderna istället för att musiken är i fokus. Hans tycker att detta stämmer in på både män och kvinnor.

5.2 Skolan och annan pedagogisk verksamhet

I våra intervjuer har ett av de genomgående samtalsämnena varit skolan samt andra pedagogiska verksamheter och hur stor roll dessa spelar för jämställdhetsarbetet. Hur ser fördelningen mellan tjejer och killar ut och finns det ett aktivt arbete i att ta fram förebilder?

5.2.1 Vem som spelar vad

Ett genomgående svar hos musiklärarna och popkollodeltagare, vare sig grund-, gymnasie-, eller kulturskola, är att det finns en tydlig uppdelning i vem som spelar vilka instrument. Medan det är många tjejer som spelar gitarr verkar dessa övervägande spela akustisk eller klassisk gitarr.

Patrik, som jobbar på kulturskola, lyfter fram att fördelningen mellan tjejer och killar är någorlunda jämn men att det finns ett flertal tjejer bland hans elever. Han menar att tjejer ofta väljer att stanna kvar på kulturskolan under en längre tid och spekulerar kring om tjejer kanske är mer plikttrogna än killar. Fördelningen stämmer bra överens med hur det ser ut i hela musikverksamheten på kulturskolan. Han påpekar dock att detta ser väldigt olika ut från instrumentgrupp till instrumentgrupp. Vid uppdelning i akustiskt/klassisk gitarr och elgitarr framkommer det att det nästan enbart är killar som spelar elgitarr.

En liknande bild ger estetlärarna på gymnasiet där väldigt få tjejer spelar elgitarr och att ingen har haft det som huvudinstrument de senaste åren. Det finns dock många som

antingen spelar klassisk eller akustisk gitarr. Daniel resonerar att den amerikanska roots- och countrytraditionen verkar ha återuppstått och väldigt många tjejer vill lära sig gitarrtekniker som har med singer-songwriterstilen att göra. Det hänger ihop med att grupper som till exempel First Aid Kit är framgångsrika och detta inspirerar eleverna.

Popkollodeltagarna verkar också instämma i att flest killar väljer att spela gitarr, trummor och bas i grundskolan. Fler tjejer väljer framförallt sång och piano. Några deltagare säger att tjejerna i deras klass aktivt har valt att spela trummor för att visa att de också kan, medan vissa deltagare ger en bild av att tjejer får ta de instrument som blir över efter att killarna har varit snabba med att välja själva.

Både lärarna och ungdomarna i studien har intrycket av att tjejer ofta har lite bredare musiksmak medan killar oftast vill spela "tyngre" grejer. Popkollodeltagarna tror att killar ofta väljer elgitarr, bas och trummor för att anses som tuffa samt att gitarren i sig har fått en maskulin stämpel, som dock håller på att förändras.

5.2.2 Varför det ser ut så

Vid alla intervjuer har en av förklaringarna på varför det finns så få kvinnliga gitarrister i det offentliga rummet varit avsaknaden av förebilder. Gitarrlärarna Hans och Patrik uttrycker en bild av att Sverige saknar kvinnliga klassiska gitarrister. Deras uppfattning är att det utomlands ser helt annorlunda ut – både vad gäller högre utbildningar och framgångsrika musiker vilket leder till att det finns få kvinnliga lärare med gitarr som huvudinstrument. Därmed saknas det förebilder som kan jobba nära eleverna. Trots avsaknaden på kvinnor som spelar gitarr i Sverige på en professionell nivå framhäver Hans att han är förbluffad över vilken nivå som finns på unga kvinnliga talanger utanför Sverige. Han tycker att det är roligt med dessa exempel för att han kan använda dem i sitt arbete med kvinnliga elever. Detta verkar popkollodeltagare vara väl medvetna om och Sabina säger: ”Jag tänker också det kanske kan handla lite om förebilder och såhär. Att man liksom inte har någon att se upp till” Detta ser hon som orsak till varför så få tjejer väljer att gå vidare. Bara ett fåtal tjejer som spelar gitarr på gymnasiet som vi har besökt har valt att gå vidare till högre utbildningar enligt estetlärarna.

5.2.3 Förslag på förändring

När Marie Selander skrev boken *Inte riktigt lika viktigt?* (2012) var det för att förändra samt försöka skriva om musikhistorien genom att lyfta fram betydelsefulla kvinnliga musiker. Efter det började hon hålla föreläsningar på bland annat musikhögskolor och

folkhögskolor över hela landet. Vad Marie kommer fram till är att det vilar ett stort ansvar hos lärarna. Hon har både mötts av öppna armar men också av stor skepticism och motstånd. I samtal med några lärare på RockMusikLinjen i Stockholm frågade en lärare, efter hennes föreläsning, om hon kunde nämna några kvinnliga musiker som hade varit med att förändra den musikaliska utvecklingen. Våldigt förvånad, då hon precis föreläst om just de frågorna, svarade hon med några namn och exempel var på samma person säger: "ah men kan du säga några fler då?" Selander tog upp fyra klassiska kompositörer till och fick som svar "Där sitter du och rabblar namn!" (Marie Selander).

Det finns, enligt Marie, en del konservativa lärare runt om i landet som försvårar jämställdhetsarbetet då de känner att deras arbete hotas: "Men det är väldigt, det är ett starkt motstånd, det är det ju. Många män känner ju sig hotade och tycker att - det handlar ju om tjänster också." (Marie Selander). Hon hävdar också att det saknas tydligt och konkret arbetsmaterial för att jobba jämställt inom skolan. Det är därför viktigt att ledningarna på landets olika skolor ser till att ha en bredare könsfördelning i lärarkåren. Genom att se till att ensemblelektioner leds av lärare av olika kön samt att de juryer som sitter vid antagningsproven är jämnt fördelade med kvinnor och män får man ett bredare perspektiv samt en mer jämnt fördelad representation vilket gör att vi kan skapa bättre villkor för alla.

Patrik hävdar att det nog omedvetet görs en viss skillnad på tjejer och killar och att det är viktigt att jobba med detta. Kompetensutveckling är vidare, enligt Patrik, en viktig del av arbetet för att kunna analysera situationer och lära sig mer om hur normer påverkar samhället och hur vi kan förhålla oss till dem.

Ylva och Marie understryker båda betydelsen i ett verksamhet som till exempel Popkollo. Initiativ som dessa kan struktureras samt att medvetandegöra och utmana rådande normer. De skapar dessutom en plats där till exempel tjejer hittar vad Daniel kallar för "kanaler" för att kunna utveckla sitt intresse. Utan ett nätverk blir det svårt att arbeta och uttrycka sig.

Jämställdhetsarbetet måste dock finnas även utanför Popkollo då det är svårt att ändra samhällsstrukturer på få veckors popkolloarbete enligt Ylva. Dessutom måste arbetet sikta mot att "förena världarna" och att öka integreringen vilket Ylva, Marie och popkollodeltagaren Mika är eniga om. Att särskilja och skriva en bok om bara kvinnliga förebilder, får bara vara ett medel för att försöka att förändra situationen menar Marie.

5.3 Framtiden

I våra frågor kring utvecklingen inom en mer jämställd musikscen och lärarkår är de flesta informanter eniga om att det håller på att förändras. Det dyker upp fler kvinnliga gitarrister som blir förebilder, om än flest i utlandet som John och Patrik ger uttryck för. De tror att det i sin tur kommer leda till att fler gitarrspelande tjejer och kvinnor vill satsa på en karriär som lärare och/eller musiker i framtiden.

Ylva ser också en utveckling, inom pop- och rockscenen, som hon är förväntansfull över. Fler kända musiker, både män och kvinnor, jobbar i könsintegrerade konstellationer. Därmed väljer de att stå upp för en mer jämställd musikscen. Hon tror att kvinnor börjar bli bättre på nätverkande samt att stötta varandra. Marie sitter i SAMIs (Svenska Artisters & Musikers Intresseorganisation) styrelse. Hon berättar för oss att det ligger på deras dagordning att se över hur de, inom organisationen, kan förbättra jämställdheten.

Med hjälp av internet säger Ylva, John och Marie att det finns en stor potential och möjlighet att förändra bilden av vad och vem som syns. Marie tillägger: ”Så jag tror att det finns intresse men frågan är ju vad som händer inom den stora kommersiella sektorn” Med det syftar hon på att frågan om en jämställd musikscen är större och mer invecklat än olika organisationers arbete. Världskonjunkturer, ekonomiska kollapser och så vidare påverkar musiken samt dess utveckling i stor grad. Beroende på vad som händer kan den kommersiella sektorn välja att satsa på ett mer jämställt utbud eller fortsätta jobba med stereotypiska könsroller.

Kap 6. Resultatdiskussion

Här analyserar vi resultatet och presenterar bidragande faktorer till varför statistiken visar att det bland unga är övervägande tjejer som håller på med musik och spelar instrument men att den bilden inte speglar av sig på representationen av kvinnor som spelar instrument på musikhögskolorna i Sverige. [OBJ]

6.1 Identitet och förväntningar

Popkollodeltagarna berättar för oss att gitarren ur ett historiskt perspektiv och än idag anses vara ett maskulint instrument men att det håller på att förändras. Detta stämmer väl överens med Bayton (1997) som menar att gitarren ses som ett maskulint instrument. Detta medför att färdigheterna för att hantera instrumentet då innehas bäst av män. Abeles (2009) och O'Neill & Boultons (Hoffman, 2011) forskning visar vilka tydliga uppfattningar barn har om av vad som är manligt och kvinnligt vid 10-12 års åldern. Det är ungefär då barns identitetssökande börjar. När normer om femininitet säger att tjejer ska vara lugna, ordentliga och tysta blir det svårt att förena dessa egenskaper med normer för hur en elgitarrist förväntas vara och se ut, vara svettig, högljudd, aggressiv, självsäker och ta plats (Bayton, 1997). Detta framgår väldigt tydligt i vår empiri där musikern Ylva och popkollodeltagaren Mika använder nästan exakt samma ord när de pratar om normer - kvinnan eller kvinnans musik ska vara vacker, skön, behaglig, mjuk där hon ska sjunga om känslor och kärleken.

Popkollodeltagarna ger oss intrycket av att andra ungdomar i deras kretsar kan ifrågasätta musikens genuinitet, särskilt om den anses som feminin. Kollodeltagaren Monir lyfter fram i intervjun att killar som sjunger och spelar akustiskt gitarr blir negativt tilltalade samt anses vara fjolliga eller "gay" - som då används som en kränkning eller ett skällsord. Detta sätt att tänka går hand i hand med vad Coates (1997) hävdar om att rock förknippas med maskulinitet samt därmed äkthet medan pop är feminint samt ytligt. Eftersom den akustiska gitarren oftare används i genrer som pop eller singer/songwriter medan elgitarrin inom rock eller lite tyngre musik kan vi även se att den akustiska gitarren får en feminin stämpel. Det bekräftas av en av popkollodeltagarna som framhäver att den akustiska gitarren ses som ett mjukt kvinnoinstrument. Därför anses den akustiska gitarren som feminin medan elgitarrin, som enligt våra intervjudeltagare samt Bayton (1997), ses som ett maskulint instrument.

Gitarrlärarna är överens om att fler tjejer kommit fram inom singer-songwriter-genren. Intresset för att spela med fingrarna i högerhanden med fingerpicking-tekniken och att kompa sig själv på gitarr har växt framför allt bland tjejer. De tycker att det bra att tjejer har fått en ny plattform att stå på, en plattform som är öppen för dem och kanske kan bli en ingång till att fördjupa sig inom gitarrspelet. Samtidigt uttrycker gitarrlärarna att det är få tjejer som satsar på gitarren fullt ut och det är mycket ovanligt att tjejerna väljer att spela elgitarr. Kan det vara så att det finns tjejer som spelar gitarr men som inte hittar eller erbjuds platsen för att fortsätta utvecklas på högre nivå? Marie Selander berättar för oss att det är manliga attribut som värderas högst vid intagningsprov på musikhögskolor och folkhögskolor. Hennes iakttagelser går i linje med att det manliga ses som äkta och det feminina som ytligt (Coates, 1997).

Ylvas upplevelser om hur ljudtekniker ibland pratar över huvudet på henne om hennes gitarrljud och förutsätter att hon inte är intresserad bekräftar Baytons (1997) teori om att kvinnor exkluderas från sammanhang som har med teknik att göra. Bayton säger att män använder sig av ett tekniskt språk för att aktivt utesluta kvinnor från ett område som "tillhör" män. Ylva lyfter fram att män inte förväntar sig att kvinnor ska vara intresserade eller kunniga inom området. Vår teori är att den här typen av härskarteknik kan ske både på ett medvetet eller omedvetet plan.

6.2 Hora eller madonna? – Framställning, objektifiering och sexualitet

Ylva lyfter fram att en musiker som är kvinna måste uppvisa något mer än musikaliska prestationer - "en sexighet" (Ylva). Baytons (1997) analys kring att fokus ofta ligger på kvinnors utseende på scen snarare än det musikaliska utförandet bekräftas av många historier som vi har fått ta del av om Nursery Rhymes, Marie Selanders band. Till exempel när de skulle framträda på TV och producenten tyckte att de skulle uppträda i bikini och höga stövlar, eller mängden med tidningsartiklar om hur söta de är samt om vem som är snyggast i bandet: "Och visst är de söta att se på också, främst basisten Gunilla Karlow!" (Selander, 2012). Det här är skräckexempel från 60-talet men finns i stor utsträckning även idag. Trots stora framsteg inom jämställdhetspolitiken är detta förväntningar som fortfarande finns idag i allra högsta grad. Ylva påpekar att trots att könsfördelningen i media är jämnare idag så lever stereotyperna kvar. Vi kan se att de unga deltagarna från Popkollo är mycket medvetna om detta. De lyfter fram tankar kring utseende och möjligheten att lyckas inom musikbranschen. Både

popkollodeltagarna och gitarrlärarna upplever att både män och kvinnor måste se bra ut och vara självsäkra för att lyckas med att bli kända. Personer och kanske framför allt kvinnor som syns i media följer ett visst skönhetsideal. En person som har upplevt att bli bedömd utifrån utseende och kön i media och musiksammanhang är Marie Selander och bandet Nursery Rhymes. Jämför vi Maries berättelser om hur hennes band omskrevs på 60-talet och hur de inte konkurrerade på samma villkor (Selander, 2012) med Mimmi Evrells (Nuttall, 2010) upplevelser av hur hennes band med endast kvinnliga medlemmar aldrig blivit jämfört med ett band med manliga medlemmar kan vi se att sättet att se på "tjejband" inte har förändrats nämnvärt.

Om vi analyserar litteraturen vi har läst och intervjuresultaten ser vi att det sällan pratas om kvinnan som individ med egna sexuella behov. Det berörs lite på ytan men går aldrig in på djupet. Det mesta av materialet tar upp ämnen som objektifiering, förnedring, mäns sexuella attribut inom rockmusiken. Utöver det pratas det om att göra motstånd mot sexism och skönhetsideal. Mycket handlar om mäns sexualitet och aggressivitet och uppfattningar om att kvinnor förväntas vara på ett visst sätt: lugna och tysta. Sexualiteten är fortfarande tabu och bilden av mannens sexualitet som aktiv och dominerande jämfört med kvinnans som är passiv och till för att behaga mannen i första hand blir tydlig även här. Vi gör kopplingar till det så kallade hora-madonna-komplexet där problematiken lyfts i att kvinnor kan ses som antingen oskuldsfulla och kyska eller dekadenta och lättfotade. Det finns ingen gråzon och detta begränsar kvinnors möjligheter till att uttrycka sin sexualitet (Ligga med P3-Samtalet, 2014).

6.3 There goes my hero – han, hon eller hen?

Baytons (1997) iakttagelser om hur tjejer och killar dyrkar sina idoler, vilket vi tar upp under föregående rubrik, anser vi blir tydligare att förstå om vi ser det utifrån heteronormen. Heteronormen är en del av samhällsnormer som utgår från att kärleksrelationer och familjer skapas mellan en kvinna och en man (Skolverket 2010b). Detta får som konsekvens att killar måste förhålla sig till de överrepresenterade manliga förebilderna som någonting de ska efterlikna medan tjejer ska se på dem som ett slags partnerideal. På samma sätt som att Spiderman blir en hjälte som unga killar vill vara så blir Mary Jane (Spidermans flickvän i filmerna) en symbol för kvinnans roll. Mary Jane har inga speciella egenskaper som att skjuta spindelnät eller klättra på väggar utan hennes funktion är att stötta Spiderman i hans vision av att rädda världen och att ständigt hamna i knipa och bli räddad av sin pojkvän. Utifrån Baytons (1997) teori så är

det svårt för tjejer att se en manlig förebild som något de kan efterlikna. Killar får likaså svårt att identifiera sig med en kvinnlig förebild. Vi tror att det är viktigt att kvinnor, män och framför allt barn ska få möjligheten till att tänka friare i vad som är ens roll. Egenskaper ska inte tillhöra ett kön utan ska kunna ägas av alla. För att kunna förändra bilden av vem som blir hjälten, idolen och förebilden är det viktigt att se över historieböckerna. Här gäller det att inte enbart kolla på vad som har skrivits utan också vem som har skrivit. Som Selander (2012) lyfter fram är historie- och musikhistorieböckerna främst skrivna av män och har därför oftast kommit att handla om män. Selander (2012) och Baytons (1997) analyser visar att historien kommer att kretsa kring mannens handlingar och att kvinnan får en biroll som fru eller fan.

Utöver att tjejerna får ett ensidigt fan-skap får de också utstå nedsättande kommentarer på grund av detta vilket vi ser i Lundbergs (2005) sätt att beskriva unga tjejer och deras idoler på. Tjejerna - skrikiga och överlyckliga när de får se en skymt av sina idoler, pojkgruppsmedlemmarna - bakfulla i en limousine. Den här stereotypa bilden och beskrivningen av kvinnliga fans är enligt oss nedsättande och förlöjligande. Vi frågar oss hur detta påverkar unga tjejers bild av deras roll i musikbranschen och samhället. Våra iakttagelser är att kritiken inte handlar speciellt mycket om artisterna eller musiken som tjejerna gillar utan mer om deras beteende; de anses som löjliga och korkade. Frågan är om detta sätt att prata om kvinnliga fans bidrar till någon sorts utveckling eller påverkar tjejerna till att bli, enligt kritikerna, "bättre" fans.

6.4 Gitarrister föds inte - de skapas

Både estetläraren Hans och Marklund (2010) tar upp att fysiska skillnader mellan kvinnor och män har använts som en förklaring till att kvinnliga gitarrister har varit underrepresenterade i historien men att det enligt dem inte är en rimlig orsak. När vi blickar bakåt kan vi också se att uppfattningen om att fysiska skillnader skulle påverka nämnvärd måste vara felaktig eftersom det var mycket vanligt att kvinnor spelade gitarr under 1800-talet (Tick & Tsou, n.d.) och då inte kan ha ansetts speciellt opassande eller besvärligt på grund av kvinnors fysik.

Om vi utgår från Marklund (2010) som menar att vi inte föds i en roll utan skapas av våra omgivningar och upplevelser blir detta allt tydligare när vi fortskrider med undersökningen. Patriks tankar om att det händer mycket i den tidiga tonåren stämmer väl överens med Abeles (2009). Vad som händer är att vi börjar bli mer medvetna om

könsroller och normer vilket påverkar våra val. Medan barn i fem till sex års åldern inte tänker speciellt mycket utifrån stereotyper börjar de få allt striktare uppfattningar kring detta när de kommer upp i tio års åldern (Abeles, 2009). Att ha tillgång till olika förebilder, ett öppet synsätt till sexualitet samt större normmedvetenhet tror vi kan komma att ändra och vidga synen på en gitarrists egenskaper och attribut. Precis som Connell (1987) lyfter fram i sin bok, tror vi också att våra val påverkas av olika förväntningar omgivningen har på oss som i sin tur baseras på vilket kön vi tillhör. Vi spenderar hela första delen av våra liv på olika pedagogiska institutioner där vi socialiserar och formas till vuxna människor. Skolan spelar en stor roll i hur vi börjar forma våra uppfattningar om kön och förväntningar.

Det har framkommit i studien att många av intervjudeltagarna anser att killar har lättare att ta för sig, i skolans olika musikaliska sammanhang, i större utsträckning än tjejer, att tjejer inte är lika högljudda i sitt spel, verkar vara mer självkritiska samt självmedvetna. Det bekräftar att tjejer präglas av normer som att vara lydiga och passiva vilket kan förklara varför vissa spelar tystare. Patrik menar att huvudsaken är att vara fri i sitt spel. Vi tror att normen om att tjejer ska vara lugna och ordentliga är väldigt begränsande. Att ta för sig och spela ut blir inte ett naturligt uttryckssätt vilket kan vara en anledning till att tjejer inte fortsätter spela. Dessutom vill vi poängtera att vi inte tror vi föds till att spela på ett visst sätt utifrån vårt kön utan formas i stor utsträckning av våra omgivningar som Marklund (2010) också lyfter fram.

6.5 Skolans och annan pedagogisk verksamhets roll

Som vi nämnde i litteraturkapitlet visar en undersökning från SCB (2009) att kvinnor har en liten överrepresentation i deltagandet av musiklektioner. Samtidigt vet vi att endast 30% av musikerna vid landets tre största orkestrar, Göteborgs Symfoniorkester, Malmö Symfoniorkester och Kungliga Filharmonikan är kvinnor (Andersson & Hallman, 2006). Stockholm, Malmö och Göteborgs musikhögskoleutbildningar i jazz, både inom musiker- och musiklärarutbildning, har under perioden 1997-2009 i genomsnitt haft 5,4% kvinnliga instrumentalister (sång ej inräknat) enligt Wallin (2009). Hedin (2008) påvisar även att antalet kvinnliga musiker går drastiskt ner från de unga åren på kulturskola och vidare på gymnasiet, folkhögskolan och sedan musikhögskolan. Denna jämförelse visar att det saknas mycket arbete i genus och musik. För medan killar lyser med större frånvaro när de är små i musikverksamheten är kvinnor nästan helt borta från de högre utbildningarna. SCB:s statistik visar inte så

detaljerat vilka instrument som spelas av vem. Patrik hävdar att det hos kulturskolan där han jobbar finns en ”jämn bild” om vi tittar på gitarren i stort medan om vi tittar närmre på till exempel elgitarr är det nästan enbart killar som spelar. Men även om vi antar att tjejer i SCB:s undersökning i större utsträckning skulle spela instrument inom klassisk musik så speglas inte detta i det professionella fältet. Dessa siffror går i linje med denna studiens kulturskole- och estetlärares bild av att väldigt få tjejer söker sig vidare till högre utbildningar. Med siffrorna i handen kanske det är lättare att argumentera för varför initiativ som Popkollo och andra könssegregerade verksamheter behövs. Trots fokus på nästan enbart tjejer behövs det initiativ och verksamheter där tjejer får mer utrymme att utvecklas i. Som verktyg för att skapa ett mer könsintegrerat musikfält fyller Popkollo en stor funktion genom, likt Riot Grrrl-rörelsen (Leonard, 1997), genom att skapa ett nätverk och en arena där det finns plats att ändra på normerna och en möjlighet för deltagare att se sig själv utifrån ett annat perspektiv. Som Marie uttryckte kan en mer jämställd musikscen och musikutövande bara uppnås om hela skolsystemet, bandbokare, skivbolag, media samt resten av samhället jobbar normmedvetet. Det betyder att föreställningar som till exempel att killar spelar hårdrocksgitarr och tjejer sjunger i kör bör utmanas vilket också lyfts fram i Skolverkets (2014) egna riktlinjer för jämställdhetsarbetet.

Skolverket (2014) poängterar att både läroplan och skollagen tydligt säger att förskolan och skolan ska jobba med att motverka traditionella könsmonster. Det betyder att vi inte bara kan förlita oss på att ett jämställt arbete går ut på att låta elever spela vad de vill utan att visa ett brett urval av förebilder som kan engagera dem i andra val och få dem att utveckla en självsäkerhet i det de gör. Vi vill lyfta fram att det inte räcker med att introducera kvinnliga gitarrister endast för kvinnliga studenter, då berövar vi killars möjlighet att spegla sig i musiker såsom Patti Smith, Sister Rosetta Tharpe med flera.

Marie Selander tycker att musikhögskolorna behöver implementera genuspedagogiken och låta den genomsyra verksamheten och att det saknas material för lärarna att jobba med. Att det även förekommer sexuella anspelningar på antagningsproven med kvinnliga ansökare är häpnadsväckande och ett tydligt tecken på att det behövs ett mer djupgående arbete. Det är väldigt viktigt att skolorna är medvetna om hur jurysammansättning ser ut, vilka attribut den anser vara viktiga och hur ett respektfullt bemötande ska gå till. Konservativa värderingar i utbildningsmiljön får konsekvenser och kan leda till att studenter hoppar av utbildningen enligt Marie

Selander. Som Björck (2011) resonerar om att vi genom vårt sätt att använda språket kan bidra till att upprätthålla normer berättar Patrik att han tror att detta kan ske omedvetet och att det på grund av detta krävs att man jobbar aktivt med att medvetandegöra normer.

Gitarrlärarna som vi har intervjuat hävdar att det behövs fler kvinnliga gitarrlärare och, precis som Marie Selander poängterar, är det också viktigt att skolorna ser över sammansättningen av lärarkåren, vem som är instrumentallärare, ensemblelärare och vilka kompositörer det jobbas med. Dessutom är frågan om studenterna får tillgång till ett könsintegrerat urval av musiker inom alla genrer och instrument och om de rådande normerna inom musikvärlden synliggörs, diskuteras samt problematiseras eller om diskussionen stannar vid hur det ser ut utan att prata om hur det skulle kunna se ut. Alla dessa faktorer är avgörande för vem som väljer att fortsätta spela och vem som hittar rätt nätverk eller arena, kanaler enligt Daniel, för att kunna utvecklas inom sitt intresseområde.

6.6 Slutsats

Historiskt har kvinnor inte kunnat ha musiken som profession (Tick & Tsou, n.d.). Idag är det fullt möjligt för en kvinna att jobba som musiker eller musiklärare men enligt statistik är det ändå färre kvinnor än män som har musik som sitt yrke. Dessa gamla mönster kvarstår än idag om än i en lite annan form. Vi ser en positiv utveckling i form av fler initiativ till att jobba för ökad jämställdhet i samhället och inom skolan. Vår studie visar dock att det ännu är många gitarrspelande tjejer som inte väljer att gå vidare till högre musikutbildningar eller har en given plats i andra delar av det offentliga musikaliska rummet. Som det även framgår av viss litteratur kan dessa slutsatser även appliceras på andra könskodade instrument då gitarren inte är enda instrumentet som har en snedfördelad könsrepresentation.

Vår studie visar att det är många olika faktorer som påverkar musikaliska val och utveckling. Bland dessa kan nämnas föräldrars påverkan, lärares val av material samt medias förmedling av könsnormer. Studiens deltagare upplever att det idag är fler kvinnor och tjejer som spelar och syns i media. Detta är en positiv utveckling jämfört med hur det har sett ut tidigare. Kvinnliga förebilder har en positiv inverkan på tjejer vilket understöds av litteratur och studiens deltagare. Vi ser förväntansfullt på effekterna av detta och är övertygade om att kvinnliga förebilder även har en positiv

inverkan på killar och män och att det i sin tur skulle hjälpa till att luckra upp roller och normer inom musiken. Detta skulle kunna bidra till en mer inbjudande och öppen miljö i musikbranschen.

Musikverksamhet för exklusiva målgrupper kan skapa förutsättningar för att just den målgruppen ska få möjlighet att utvecklas och uttrycka sig. Det blir en fristad fri från begränsande normer, gruppdeltagarna kan stärka varandra och bygga upp ett självförtroende hos varje individ. Dessa forum måste ha ett tydligt mål med att förändra normer även utanför forumets väggar. Uppnås detta skulle till exempel Popkollos legitimitet upplösas för att kunna förändras till något annat - nämligen ett musikläger för alla pop- och rockintresserade. Att göra motstånd och upplopp, *riot*, belyser problemen är kanske inte den mest effektiva lösningen som skapar utveckling. Istället anser vi att göra anspråk på de attribut som vill förknippas med exempelvis ens kön. Det skulle bryta stereotypiska föreställningar mer effektivt genom att belysa debatten utifrån hur det borde vara i stället för hur det är eller har varit. Genom att undersöka vad som påverkar unga tjejer att välja bort gitarren istället för att undersöka vad som kan få dem att vilja fortsätta spela gör det att studiens värde i att föra utvecklingen framåt kan ifrågasättas. Vi hoppas att läsaren får en större medvetenhet om normer, börjar ifrågasätta dem och inspireras till att ta fram nya lösningar.

6.7 Framtida forskning

Som studiets informanter ger uttryck för verkar andelen kvinnliga gitarrister vara klart större i andra länder vilket får oss att undra hur fördelningen av gitarrlärare och musiker, med gitarr som huvudinstrument, egentligen ser ut internationellt perspektiv. Är andelen större i andra länder och i så fall varför?

Istället för att undersöka vad som får barn och ungdomar att sluta spela ett instrument, som denna studie delvis gör, vore det intressant att vända på frågan och undersöka vad som får vissa att vilja fortsätta. Vilka faktorer har en positiv inverkan på musikalisk utveckling och hur samspekar de eller motspelar de samhällsnormerna? Med andra ord: vad får en person, som spelar ett instrument som går emot samhällets normer, att vilja fortsätta spela.

Slutligen är vi också nyfikna på hur samhällsnormer påverkar killars utveckling inom musiken. Vilken påverkan har det på killars emotionella utveckling att anses behöva spela vissa genrer och instrument?

Kap 7. Referenslista

- Abeles, H. (2009) – *Are Musical Instrument Gender Associations Changing* Journal of Research in Music Education. Volume 57 Number 2 MENC: The National Association for Music Education. Columbia University, Teachers College
- Andersson, M. & Hallman, M. (2006). *Varför vill killar inte spela tvärflöjt?* C-uppsats. Göteborgsuniversitet. Lärarutbildning i musik. Göteborg.
- Bayton, M (1997). Women and the electrical guitar. I S. Whiteley (red.), *Sexing the groove: popular music and gender* (pp. 37-50). London: Routledge.
- Björck, C. (2011). *Claiming space: discourses on gender, popular music, and social change*. Diss. Göteborg: Göteborgs universitet, 2011. Göteborg.
- Bryman, A. (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber.
- Coates, N (1997). (R)Evolution is now: Rock and the potential of gender. I S. Whiteley (red.), *Sexing the groove: popular music and gender* (pp. 50-65). London: Routledge.
- Connell, R. (1987). *Gender and power: society, the person and sexual politics*. Cambridge: Polity in association with Blackwell.
- Hedin, G. (2008). *Genus i jazzundervisning*. C-uppsats, Kungl. Musikhögskolan i Stockholm, Musikerprogrammet med pedagogisk specialisering, Stockholm.
- Hoffman, A. R. (2011) *'Like Who You Are': Socially Constructed Identity in the Middle School Band*. Kap. Gender roles and instrument choice (s. 54-59). Proquest, Umi Dissertation Publishing
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2014). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. (3. [rev.] uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- Leonard, M (1997) 'Rebel girl you are the queen of my world': Feminism 'subculture' and grrrl power. I S. Whiteley (red.), *Sexing the groove: popular music and gender* (pp. 230-257). London: Routledge.
- Ligga med P3-Samtalet (2014). *Samtalet om horan och madonnan* [Radioprogram]. Producent: Nina Kruse. Sveriges Radio, P3 17 september.

- Lundberg, J (2005, september 15) Besatta av stjärnglans. *Svenska Dagbladet kultur*. Hämtat 21 november 2014 http://www.svd.se/kultur/litteratur/besatta-av-stjarnglans_31550.svd
- Marklund, M. (2010) – *Gitarrundervisning ur ett genusperspektiv*. C-uppsatts, Luleå tekniska universitet, Institutionen för Pedagogik och lärande.
- Nuttall, K (2010, maj 26) Det finns rockband och det finns tjejband. Men finns kvinnliga musikproducenter? *Nöjesguiden*. Hämtat 2 januari 2015 <http://nojesguiden.se/artiklar/det-finns-rockband-och-det-finns-tjeiband-men-finns-kvinnliga-musikproducenter>
- Selander, M. (2012). *Inte riktigt lika viktigt? om kvinnliga musiker och glömd musik*. Möklinta: Gidlund.
- Skolverket (2010a). *Områden för systematiskt jämställdhetsarbete*. Hämtat 5 januari 2015. <http://www.skolverket.se/skolutveckling/vardegrund/demokrati-och-likabehandling/jamstallldhet/systematiskt-arbete/omraden-for-systematiskt-jamstallldhetsarbete-1.198504>
- Skolverket (2010b). För en jämställd skola. *Skolverkets filmer*. Hämtat 5 januari 2015 <https://www.youtube.com/watch?v=8wOxgVnjpD0>
- Skolverket (2014) Jämställdhet i läroplanen. Hämtat den 5 januari 2015. <http://www.skolverket.se/skolutveckling/vardegrund/demokrati-och-likabehandling/jamstallldhet/jamstallldhet-i-laroplanen>
- Statistiska Centralbyrån (2009) *Barns Fritid* (Levnadsförhållanden Rapport 116)
- Thomsson, H. (2010). *Reflexiva intervjuer*. (2. uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- Tick, J. & Tsou, J. (n.d.). *Women in music*. Hämtad 10 november 2014 från Oxford University Press: http://www.oxfordmusiconline.com/public/page/Women_in_music
- Trost, J. (2010). *Kvalitativa intervjuer*. (4., [omarb.] uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- Wallin, M. (2009) *Integrering genom exkludering*. C-uppsats. Lunds Universitet vid Musikhögskolan i Malmö. Lärarutbildning i musik. Malmö.

Kap 8. Bilagor

8.1 Bilaga 1. Mail

Musikerna

Hej!

Jag och Mikel/Nora är gitarrister och lärarstudenter på musikhögskolan i Malmö. I vårt examensarbete undersöker vi tjejers tankar kring hur det är att vara gitarrist idag. Vi fick din mailadress av (namn) som sa att ni är ett coolt gäng kvinnliga musiker och gitarrister så vi tänker att ni är helt givna för oss :)! Hon berättade att du var intresserad av att prata med oss. Jättekul! Det vore jätteintressant om du ville dela med dig av dina erfarenheter och tankar kring ämnet och delta i en gruppintervju där vi samtalar om ämnet, självklart ingår fika! Vi tror att det är givande med ett samtal med några stycken. Vi tänker att detta ska ske i V.40 eller 41.

Om du vill får du väldigt gärna ge mig mailadresser till fler som du tror skulle kunna tänka sig att delta.

Lärarna

Hej!

Jag och Mikel/Nora är gitarrister och lärarstudenter på musikhögskolan i Malmö. I vårt examensarbete undersöker vi tjejers tankar kring hur det är att vara gitarrist idag. Många tjejer slutar spela gitarr när de kommer upp i tonåren. Varför? Vi vill veta dina tankar kring detta. Vi skulle bli väldigt glada om du ville delta i ett gruppsamtal om ämnet.

Marie Selander

Hej Marie!

Hur är det? Jobbar du fortfarande på Åsa?

Jag läser min sista termin på musikhögskolan i Malmö och har börjat skriva mitt examensarbete. Jag skriver tillsammans med min klasskamrat Nora, där vi vill undersöka vilka faktorer som påverkar tjejers gitarrspelande, hur de tänker det är att vara gitarrist idag, identitetsskapande och vilka motsättningar det finns mellan normerna av att vara gitarrist och vara tjej.

Vi tänkte därför fråga om vi skulle kunna göra en intervju med dig kring ämnet maskulinitet/femininitet, musikscenen och hur det än idag är en fråga saknar framsteg vad gäller jämställdhet och mångfald.

Vår första tanke är att göra våra intervjus under v. 40 men kan självklart hitta en annan passande tidpunkt.

Hoppas allt är bra med dig och ser fram emot att få höra från dig!

Bästa hälsningar

Mikel

Föräldrar till popkollodeltagarna

Hej!

Vi är två studenter från Musikhögskolan i Malmö som tar lärarexamen i januari. Vi gör en studie i unga gitarristers tankar kring att spela gitarr och vara musiker och vill därför gärna göra en intervju med några popkollodeltagare som har lust att ställa upp.

Vi önskar ha en öppen diskussion i grupp som vi kan bygga vårt examensarbete kring. Anna Edström som är ledare och ansvarig har berättat för oss att det brukar komma upp mycket tankar och intressanta samtal bland deltagarna på popkollo och vi hoppas kunna ta del av och även bidra till det! Vi kommer prata om ämnen såsom varför de har valt spela just det instrument de spelar, musikaliska förebilder och andra ämnen som känns relevanta för just de deltagare vi pratar med.

All information kommer att behandlas konfidentiellt och inga namn kommer avslöjas i vårt arbete, alla är anonyma. Vi vill se till att vi inte göra något utan ert tillstånd, så om ni INTE vill att ert barn ska delta i vår undersökning så meddela detta till någon av ledarna. Deltagandet är naturligtvis frivilligt även från barnens sida. Intervjun sker på tisdag eftermiddag.

Vänliga hälsningar

/Nora Hedberg & Mikel Morueta Holme

8.2 Bilaga 2. Intervjumanus

Popkollo

- Berätta om dig själv, ålder mm.
- Vad har ni för favoritband eller favoritartister? Vilka är det? Vad spelar de för musik/instrument? Var kommer de från?
- Anledning till kolloddeltagande. (Ställ frågan till några, "peka ut")
- Vad ska ni göra på Popkollo denna vecka?
- Varför är det bara tjejer och transpersoner på Popkollo? Vad tycker ni om att det bara är tjejer och transpersoner med?
- "Hur många av er har spelat något instrument innan, exempelvis på kulturskola eller i skolan?" "Vad för instrument" ("Hur länge har du spelat") Handuppräckning.
- Musikundervisning på skolan/kulturskolan.
- Vad gör ni på musiklektionerna i skolan?
- Vem bestämmer vem som spelar vad? Är det läraren eller ni själva som väljer?
- På musiklektionerna i skolan, vem spelar oftast gitarr? Är det flest tjejer, flest killar eller ungefär lika många? (Är ni jämt fördelade tjejer och killar i klassen? Fråga om andra instrument också- trummor, piano, sång mm. Varför tror ni att det är så?)
- (Varför spelar du gitarr? Vad är det som är kul? Spelar du i ett band eller tänker du att du vill det i framtiden? Vad ska ni spela för nån sorts musik?)
- Vilka sorters musik, vilka musikgenrer, ser ni på tv, youtube eller på andra ställen?
- Är det flest tjejer, flest killar eller ungefär lika många som spelar den musikgenren? Varför?
- Tror ni att det finns skillnader i hur tjejer och killar spelar på sina instrument?

- Känner ni att det är något ni vill ha sagt som vi har missat så får ni gärna det nu. Tack för att ni ville vara med och hjälpa oss med vår undersökning med era kloka svar!

Gitarrlärargrupp och Patrik

- Musikalisk/pedagogisk bakgrund och utbildning
- Antal verksamma år
- Vilka undervisningsformer
- Uppskattning av kön- samt åldersfördelning
- Hur många väljer vidare studier samt könsfördelning
- Hur framställs gitarrister i media
- Vad tror du finns för orsaker att könsfördelningen är ser ut som den är?
- Kan läraren eller skolan påverka fördelningen?
- Berätta om era tankar kring bilden som förmedlas av media och samhället?
- Hur påverka det elever, föräldrar?
- Finns det skillnader i material/låtar elever vill spela?
- Skillnader i hur mycket plats tjejer resp. killar tar/får
- Finns det någon uttalad vision om hur ni jobbar med det? Hur?
- Finns det skillnader i material/låtar elever vill spela?
- Finns det en samlad vision för att skapa plats för alla (klimatet i klassrummet)
- Under den tiden du har arbetat som lärare, ser du skillnader i hur mycket plats tjejer resp. killar tar/får?
- Vad tror ni är med att påverka att könsfördelningen är så snäv?
- Vilken roll spelar läraren i fördelningen?
- Tankar kring utvecklingen av antal kvinnliga gitarrister/gitarrlärare (utifrån deras yrkesperspektiv)
- Varför tror ni att det finns så få kvinnliga gitarrlärare?

Ylva

- Musikalisk bakgrund och utbildning
- Musikaliskt sammanhang, genre
- Vad fick dig att fortsätta/sluta att spela?
- Vilka är dina musikaliska förebilder?
- Har du haft kvinnliga gitarrister som förebilder? Hur upptäckte du dem?
- Hur skulle du beskriva den allmänna normen för gitarrister. Ex. Hur de framställs i media.
- Hur ställer du dig då till dessa normer?
- Hur tror du att unga tjejer som spelar gitarr påverkas av detta?
- Vad tror du blir konsekvensen av detta?
- Har du egna erfarenheter från när du var ung?
- Ser du en förändring/utveckling av normskapande?
- Intryck av nya generationers inställning/attityd
- Något som är lättare/svårare
- "Ta plats" "Ge plats" eller "Låta ta plats"

Marie Selander

- Berätta om din musikaliska bakgrund och ditt arbete
- Hade du kvinnliga förebilder när du började spela och hur hittade du dem?
- Hur tror du tillgången till kvinnliga förebilder är idag?
- Vad tror du att förebilder spelar för roll för (tjejers) identitetsskapande?
- En uppsats från 2009 har tagit fram att ca 5 % av studenterna som är antagna på ett instrument (sången utesluten) vid musikhögskolorna i Malmö, Göteborg och

Stockholm är kvinnor och siffran har inte förändrats markant under senaste 10 åren. I Malmö studerar idag 4 kvinnor gitarr som huvudinstrument, en klassisk gitarrlärare, en jazzmusiker och 2 klassiska gitarrister på musikerprogrammet. Vad tror du det beror på?

- Hur framställs kvinnliga/manliga gitarrister/musiker i media idag jämfört med förr.
- Hur påverkar det tjejer och för den delen killar?
- Råder det större normkonformitet idag, dvs. acceptans eller att vi eftersträvar att följa normerna, eller är vi mer normmedvetna och utmanande?
- Hur kan lärare och institutionerna jobba för att främja jämställdheten inom representationen.
- "Ta plats" "Ge plats" eller "Låta ta plats" - Du skriver i din bok om att ta plats i utåtriktad mening men att det också för kvinnliga musiker kan vändas till något negativt och att fokus hamnar på andra saker än det musikaliska utförandet. Hur kommer det till uttryck?
- Hur tror du att unga tjejer som spelar musik påverkas av detta?
- Idag tas det fler initiativ för att öppna upp för exkluderade eller underrepresenterade grupper för att bryta könssegregeringen i vissa musiksammanhang, exempelvis kör för killar eller rockband för tjejer - som Popkollo. Vad tror det kommer ha för effekt?
- Hur tror du att klimatet inom musikbranschen ser ut om 20 år?